

УДК 378.11:37.015.6

С. В. Колос
студент магістратури ННІ педагогіки
(Магістратура 8.18010020 "Управління
навчальним закладом "Житомирського державного
університету імені Івана Франка, м. Житомир)
e-mail: kolos.svitlana@mail.ru

Управління навчальним закладом в умовах кризового стану

У статті висвітлені проблеми з управління у навчальному закладі. На основі впровадження сучасних принципів, здійснено наукове обґрунтування криз, проведено їх аналіз. Розкрито зміст антикризового управління у закладах освіти, визначено особливості кризових явищ в управлінні. Виокремлено причини що перешкоджають закладам освіти здійснювати свою діяльність.

Актуальність теми. У будь-якому суспільстві як цілісній соціально-економічній системі, його окремих сферах або ланках кожної сфери час від часу відбуваються кризові явища, які загрожують існуванню самої системи. Найбільш істотне значення має подолання кризових станів на підприємствах, які складають первинний ланцюг економіки держави. В Україні з переходом до ринку об'єктивно склалися умови порушення діяльності підприємств. Однак слід зазначити, що кризові стани мають місце, і в закладах освіти. Особливо це стало відчутним у перші роки при становленні України як незалежної держави. Освітня криза у нашій державі була зумовлена не тільки глобальними факторами, зокрема, крахом основних принципів та догм радянської освіти. Сучасні соціологи (А. Печчеї, Ф. Кумбас та ін.) звертають увагу на перебіг в останній чверті ХХ ст. глобальної кризи освіти і прагнуть виявити основні шляхи її подолання. Вказується, зокрема, на такі ознаки цієї кризи: зростання "функціональної неосвіченості", зростання розриву між освітою і культурою, відставання освіти від науки, збереження функцій сучасних освітніх систем, послаблення впливу освіти на соціалізацію молоді. Значення освіти в житті людини зростає, і тому вона не може обмежуватися лише періодом навчання. Кризовий стан закладів освіти відображається в тому, що погіршуються результати їх діяльності, вони стають не конкурентоспроможними на освітньому ринку, наслідком чого може бути занепад або ліквідація освітнього закладу. Незважаючи на те, що навчальні заклади поступово виходять з кризи, цей процес потребує прискорення. Основним засобом виживання навчальних закладів у таких умовах виступає антикризове управління, яке повинно ґрунтуватись на своєчасній діагностиці рівня та причин кризового стану і реалізації адекватних антикризових програм. Відповідно до Закону України "Про освіту" основними складовими структури безперервної освіти є: дошкільна, загальна середня, позашкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна.

Отже, дошкільна освіта, як складова освіти, зазнає останнім часом істотних змін як позитивних, так і негативних. До негативних змін на основі

статистичних даних і спостережень відносимо занепад матеріально-технічної бази дошкільних навчальних закладів; неповне забезпечення кадрами; мізерне фінансування дошкільної освіти з боку держави та органів місцевого самоврядування тощо. Аналізуючи негативні зміни, зразу ж на думку приходить твердження вчених, що вкладання капіталу в освіту - це ключ до економічного прогресу, а, значить, і до соціального прогресу. І сьогодні на державному рівні піднімається престиж дошкільної освіти, усвідомлюється її самодостатність. Це і визнання обов'язковості дошкільної освіти дітей дошкільного віку, і відбудова приміщень дошкільних навчальних закладів (ДНЗ), і долучення шкільного автобусу щодо підвезення дошкільників до ДНЗ, хоча з деяким підвищенням народжуваності, яке спостерігається з 2002 р., відчувається гострий дефіцит місць у цих закладах. Усе більш актуальною стає проблема комплексної підготовки фахівців дошкільної освіти інтегрального рівня, здатних взяти на себе орієнтовну, регулюючу, організаційну і контролюючу функції ДНЗ, тобто, простіше кажучи, управлінців. Діяльність керівника дошкільного закладу відповідає всім цим функціям, але для її ефективного здійснення недостатньо володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками. У даний час керівник повинен бути експертом і стратегом у сфері управління діяльністю дошкільного закладу, здатним забезпечити постановку, прогнозування та оцінку ступеня відповідності цілей і результатів освіти дитини, діяльності співробітників і всього ДНЗ як соціальної одиниці, тобто управляти якістю освітнього процесу. Разом з тим багато які проблеми, пов'язані з антикризовим управлінням організацій, зокрема освітніх організацій, не знайшли належного відображення в наукових джерелах і потребують розвитку.

Мета статті: визначити та охарактеризувати шляхи вдосконалення антикризового управління діяльністю дошкільного закладу.

Завдання статті:

1. Здійснити теоретичний аналіз антикризового управління в закладах освіти.
2. Відокремити можливості виникнення криз в управлінні освітніми закладами.

Виклад основного матеріалу: Антикризове управління - це сукупність керованих процесів, спрямованих на попередження кризи або долання кризи навчального закладу, що відповідають цілям організації та об'єктивним тенденціям розвитку закладу. Антикризове управління, як і будь-яка інша діяльність, є успішним, якщо при його здійсненні орієнтуються не на досягнення тимчасових ефектів, а ставлять за мету формування стійкого позитивного положення навчального закладу на ринку освіти. Своєчасно розроблена та реалізована за допомогою антикризової програми концепція сприяє припиненню розвитку кризових процесів, відновленню потенціалу навчального закладу та формування конкурентоспроможних переваг. Базові теоретичні основи антикризового управління організаціями, висвітлено в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: І. Ансоффа,

С. Беляєва, І. Бланка, Л. Бляхмана, О. Градова, В. Гриньової, А. Грязнової, Г. Іванова, М. Кизима, Є. Короткова, В. Кошкіна та інших (4,5).

Головною метою антикризового управління є забезпечення стійкого фінансового стану, своєчасного регулювання на зміни, спричинені зовнішнім середовищем через ведення в дію антикризових інструментів що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення в навчальних закладах та подолати симптоми занепаду. Причини що перешкоджають закладам освіти виконувати свої зобов'язання можуть бути також внутрішні ми і зовнішніми. До основних внутрішніх причин відносяться насамперед недосконалий менеджмент у наслідок чого навчальні заклади зробили неефективні довгострокові вкладення що не привели до зростання його доходу в передбачуваний період, а також коли навчальні заклади обтяжені, що не збільшують контингент учнів і грошових надходжень. Зовнішні причини – невиконання зобов'язань можуть бути досить різні. Так можливі ситуації коли ринок знижує загальний попит на випускників навчальних закладів. Слід розрізняти антикризове управління й антикризове регулювання. Антикризове управління являє собою сукупність форм і методів реалізації ряду пов'язаних заходів, які мають загальну логіку, проте розробляють і здійснюють для окремих конкретних навчальних закладів. При цьому управління має розроблятися на рівні окремих закладів у рамках чинних законодавчих та нормативних документів. Як зазначає науковець Л. Лігоненко, що антикризове управління має включати систему заходів які мають відмінності.(2) Оскільки кризовий стан проявляється поступово то фахівці таких закладів намагаються осмислити і розробити заходи для поліпшення стану освітнього процесу. Як показує практика такі заходи не завжди можуть бути адекватними і реально здійсненими, оскільки фахівці в навчальних закладах зайняті переважно поточною роботою, іноді їм не вистачає необхідних знань та поліпшенню роботи заважають суто людські інтереси, оскільки особисті вимоги можна мати і в умовах кризового стану. Програма антикризових заходів - це спеціальним чином підготовлений та розроблений внутрішній документ, в якому систематизовано викладається перелік основних заходів, що планується здійснити в межах навчального закладу, його структурних підрозділів та функціональних служб для досягнення поставленої мети - виведення навчального закладу з кризового стану. Програма антикризових заходів має бути укрупненою та розроблюватися в цілому по організації. За потреби можуть розроблюватися антикризові підпрограми по окремих підрозділах та функціональних службах закладу (як розвиток, уточнення заходів, передбачених на рівні організації). Програма антикризових заходів розроблюється на підставі проведеної діагностики фінансового стану та загрози занепаду навчального закладу, наслідків виникнення ситуації ліквідації оцінки можливостей навчального закладу щодо локалізації кризи. Необхідно обговорити та узгодити (Програму антикризових заходів) з власниками навчального закладу, оскільки окремі заходи з відновлення платоспроможності можуть зачіпати їх інтереси, не відповідати стратегічному баченню перспектив розвитку

освітнього закладу. План антикризових заходів розроблюється на підставі програми й являє собою форму її конкретизації та трансформації в детальний план проведення| фінансового оздоровлення навчального закладу , який має містити перелік конкретних заходів, які передбачається здійснити, строки початку та закінчення, необхідні ресурси (кошти) та очікуваний результат реалізації, а також визначати відповідальну особу та виконавців.

Програма та план антикризових заходів мають задовольняти такі вимоги:

1. Забезпечувати комплексне вирішення питань фінансового оздоровлення та відновлення працездатності цілісного організму навчального закладу.
2. Бути підпорядкованими стратегічним інтересам навчального закладу і привабливими для власника, керівництва, персоналу.
3. Носити привабливий характер для зовнішніх інвесторів та забезпечувати залучення зовнішніх коштів, необхідних для їх здійснення.
4. Встановлювати цілі, які кількісно вимірюються та можуть контролюватися.
5. Містити рішення, що усувають існуючі проблеми і загрозу для функціонування навчального закладу.
6. Конкретизувати завдання в розрізі структурних підрозділів та функціональних служб навчального закладу.
7. Передбачати змістовні (кількісні та якісні) наслідки запропонованих заходів, можливі терміни їх отримання.

Виходячи зі встановлених вимог, вважається доцільним такий формат (структура) програми (плану) оздоровлення: Загальна характеристика стану кризи, основних причин, що її обумовили та проблем, що потребують розв'язання. Цільові параметри антикризового процесу, тобто якісне визначення цільового стану навчального закладу та його кількісні ознаки у вигляді певної системи цільових (планових) показників (встановлені цільові параметри в подальшому використовуються для моніторингу перебігу реалізації програми та дають можливість визначити ступінь досягнення поставлених цілей).

Список використаних джерел та літератури:

1. Савельєва В. С. Психологія управління : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / В. С. Савельєва ; Донбаська держ. машинобудівна академія. - Краматорськ : ДДМА, 2004. - 287 с.
2. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підручник / Лігоненко Л. О. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. - 824 с.
3. Покроєва Л. Д. В центрі уваги — дитина / Покроєва Л. Д. // Розвиток освітніх систем і технологій: Журнал для керівників закладів освіти і органів управління освіти. - Харків: НМППЦ, 1998.-№8.-С.14-18.
4. Покроєва Л. Д. Проблеми реформування системи дошкільної освіти / Покроєва Л. Д. // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Збірник наукових праць ХДПУ. - Випуск 14- Харків: ХДПУ, 2000.-С.12-20.

5. Покроєва Л. Д. Управління методичною роботою в умовах міста з районним поділом / Покроєва Л. Д. // Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. - Київ: Правда Ярославичів, 1998.- С. 101-105.

С. Колос

Управление учебным заведением в условиях кризисного состояния

В статье раскрыто значение и организация управленческих проблем в учебном заведении на основе внедрения современных принципов, определены особенности кризисных явлений в управлении учебным заведением, осуществлено научное обоснование кризисов, проведен анализ кризисов в процессах управления учебным заведением, обоснованное антикризисное управление в учебных заведениях.

S. Kolos

Management education in terms of crisis

We lighted up the problems of manadement of the educational establiment in this artide. We caned ont the scientific ground of the srosis on the basis of introduction of modern principles and conducted their analysis. We exposed the content of the anticrisis manadement in the establiment of education and determinet the peculiarities of the crisis phenomena in the manadement. We distingushed the reasons that prevent to carry out their activity.